

पदम्” केकोत्कण्ठा भवनविखिनः” मेघदू० ।

उत्कण्ठित वि० उत्कण्ठा जाताऽस्य तारकादि० इतच् ।

१ उत्कण्ठायुक्ते २ नायिकाभेदे स्त्री । “सास्त्रेणाश्रुत-
मविरतोत्कण्ठमुत्कण्ठतेन” मेघदू० । नायिकाभेदस्तु
“आगन्तुः कृतचित्तोऽपि दैवाद्यायाति यत्प्रियः । तद-
नागमदुःखेन विरहोत्कण्ठिता त्व सा” सा० द० उक्तः ।
“उत्कण्ठिताऽसि तरले ! न हि नहि सखि ! पिच्छिलः
पन्थाः सा० द० ।

उत्कता स्त्री उत्कं तनोति तन-ड । गजपिप्पल्याम्
यद्दच्० उत्कस्य भावः तल् । २ उत्कृतायाम् ।

उत्कम्भर वि० उन्नतः कम्भरोऽस्य प्रा० व० वा नतलोपः ।

उन्नतपीवे “उत्कम्भर दारुकद्वयवाच” भाषः ।

उत्कम्प पु० उत्कृष्टः कम्पः प्रा० त० । १ कासारिकमिति
कम्पने । “सोत्कम्पानि प्रियसहचरीसम्भ्रमालिङ्गितानि”
भावः । भावे ल्युट् । उत्कम्पनमप्यत्र न० । व्याधिर्जरा-
“टिर्वाताद्यर्भुमीषोत्कम्पनादिहत्” शैविभवस्योत्कम्पनादयः”
इति च सा० द० । उत्कम्पते अच् । २ उत्कम्पान्विते वि० ।

“विस्मयोत्कम्पद्दया नाम चक्रुर्महर्षयः” आ० प० ३०
अ० । णिनि । उत्कम्पन् स्त्रियां ङीप् । उत्कम्पान्विते,
उत्कम्पयति णिजन्तात् णिनि उत्कम्पकारके च
“किमिदं हृदयोत्कम्पि मनोमम विषीदति” रामा० ।

उत्कार पु० उद्+कृ-अप् । १ धान्यादीनां राशिकरणे २ प्रसा-
रणे, ३ दृष्टापसरणे ४ हस्तपदादिविक्षेपे ५ समूहे च ।
“दृष्टपश्योत्करयुतं कलुषं विषसंयुतम्” सुशु० । “केश-
रोत्करसंमिश्रमशोकानामिषोत्करम्” भा० व० १११५० ।
कर्माणि अप् । ईं उत्कीर्यमाणे धूल्यादौ “अथ खनति
प्राञ्चसुत्करमित्करति” शत० ब्रा० ३, ई, १, ई, । उत्की-
र्यतेऽत्र आधारे अप् । पांश्चादेष्टृत्वेपाधारे गर्तादौ,
“चत्वालोत्करावनलेरे सञ्चरः” कात्या० १, २, ४२, सञ्च-
रोमार्गः चत्वालोर्गर्तः उत्करस्तत्क्षेपणगर्तस्तयोरन्त-
रात्वेन विहितकार्याधिं सञ्चारमार्गः । “प्रणीतोत्करावधि-
टेषु” कात्या० १, २, ४२, ।

उत्करादि पु० चतुर्थ्याम् “उत्करादिभ्यश्च” पा० विहितकप्र-
त्ययनिमित्ते यद्गणे स च गणः “उत्कर संफल यफर
पिप्पल पिप्पलीभूज अश्वत्थ सुवर्ण कलाजिन तिक
कितय अणक त्रैवण पिपुल अश्वत्थ काश कुद्र भस्वा शाख
जन्था अजिर चर्मन् उत्क्रोश क्षान्त खदिर अर्पणाय
श्लावनाय नैवाकव दृक्ष दृक्ष प्राक पलाय विजिगीषा

अनेक आतप फल सम्पर अर्क गत्त अग्नि वैराण्यक इडा
अरग्य निशान पर्थ नोचायक शंकर अवरोहित चार
विशाल वेत्त अरोहण खण्ड वातागर मन्त्रणाई इन्द्र-
दृक्ष नितान्तादृक्ष आर्द्र दृक्ष” । छ उत्ककरीय तत्सन्नि-
हितदेशादौ वि० ।

उत्कर्ष वि० उन्नतः कर्षो यस्य यस्मिन् वा प्रा० व० वा नत-
लोपः । कृतकर्षोत्तोलने “उत्कर्षमुद्वाहितकम्भरेण” भाषः ।

उत्कर्त्तृ न० उत्+कृत-ल्युट् । १ छेदेने २ उत्पाटने “दंश-
स्योत्कर्त्तृ नं कुर्यादल्पश्वयधुकस्य च” सुशु० उत्कर्त्तृ नञ्
मूढगर्भचिकित्सापायः । सुश्रुते दर्शितः यथा । “उ-
त्कर्षणापकर्षणस्थानापवर्त्तनोत्कर्त्तृ नभेदनच्छेदनपीडन-
जूकरणदारणानि” । उत्कर्त्तृ नकर्म्मयोग्यता च पुष्प-
फलालाङ्गुलीकालिन्दकवपुर्षैर्पादककर्माङ्कप्रभृतिषु छेद्य-
विशेषान् दर्शयेदुत्कर्त्तृ नपरिकर्त्तृ नानि चोपदिशेत्”
सुशु० उत्कर्त्तृ स्तुप् । उपरिपश्य चालने तदीसोपरिस्थ
मूकमात्रखण्डनं न त्वखण्डनं यथाभ्रवि ईर्षं गर्भ-
रक्षणेन उपरितनवस्तुमात्रच्छेदनं यत्तदुत्कर्त्तृ नमिति
शिक्षार्थमुक्तमिति तात्पर्यम् । २ उत्पाटने छेदेने च ।

उत्कर्ष पु० उद्+कृ-अप् । १ प्राशक्ये २ व्यतिशेके शकालात्
परकालकत्तव्यतायाम् । यथा पतितमांसिकानां ख-
काळे दैवादकरणे मृतसजातीयपरमासीयतिथौ करणम्
“एकोद्दिष्टे त्वं संप्राप्ते यदि विभ्रं मजायते । मासिन्य-
स्मिन् तिथौ तस्मिन् तदा दद्यात् विचक्षणः” इति सृजतौ-
तथा विधानास्तस्य तथात्वम् । “पञ्चानामपि भूतानामुत्कर्षं
पुपुर्गुणाः” रघुः । स्त्रीणाञ्च उत्कर्षः भर्तृगुणेनैव “यादृ-
ग्गुणेन भर्ता स्त्री संयुज्यते यथाविधि । तादृग्गुणा सा
भवति समुद्रेणैव मित्रगा । कलमात्रा वशिडेन संयुक्ताऽ-
धमयोनिजा । शारङ्गो मन्दपादेन जगामाभ्यर्हणीय-
ताम् । एतावान्नाश लोकेऽस्मिन्पण्डितप्रसूतयः । उत्कर्षं
योषितः प्राप्ताः स्त्रैः स्त्रैर्भर्तृगुणैः शुभैः” सहः ।
“उत्तमैरुत्तमैर्नित्यं संवन्मानाचरेत् सह । मिनीषुः कुल-
मुत्कर्षमधमानवमाख्यजेत्” सहः ।

उत्कर्षः निमित्ततयाऽप्यस्य अच् । ४ उत्कर्षनिमित्ते
वि० “निमित्तभक्षणं जैह्म्यमुत्कर्षं च पचोऽन्यतम् ।
रजसंज्ञामुखाश्वादः सुरापाणसमानितु” या० सू० । उत्क-
र्ममुत्कर्षनिमित्तं राजकुलादावचतुर्वेदे एव चतुर्वेदो-
हम्” इत्यन्यतमावयवम्” मिता० । उत्कर्ष्यते अपकटे
भ्यागुणविशेषेण विभज्यत इति व्युत्पत्त्या गुणविशेषद्वारैव